

ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВА І ОРГАНІЗАЦІЯ ВИРОБНИЦТВА

КОНКУРЕНЦІЯ – ОСНОВА ЕФЕКТИВНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ ВІДНОСИН

В.М.УЗУНОВ – к.ф.н., доцент, Інститут економіки і керування, м.Сімферополь

Успішний розвиток регіонального підприємництва багато в чому залежить від діяльності суб'єктів, що хазяюють, в умовах справедливої конкуренції.

Конкуренція за багатьма параметрами створює сприятливі передумови для прискореного зростання економічних показників підприємницької економіки, забезпечуючи їй ведуче положення в системі ринкового господарства регіону. Хоча варто визнати, що конкуренція – це не одnobічний рух по шляху блага і процвітання. Це не "природний стан" ринкової економіки, що виключає порушення рівноваги і можливості будь-якого учасника конкурентної боротьби за першість випередити суперника на шляху до прибутку тільки засобами цивілізованого ринку.

У всякому разі, конкуренція як основа ефективного функціонування підприємницької економіки не вимагає особливих доказів, оскільки є самою формою існування ринку. Без конкуренції – підприємницької діяльності немає як її не може бути без кінцевого результату у виді прибутку.

Однак, нерідко, у даний час приходиться мати справу з багатозначністю змісту самої категорії. Таке положення стосується не тільки теоретичних вишукувань, обумовлених практикою трансформації централізовано-планової економіки, що не знала посправжньому конкурентної боротьби, але і суджень деяких західноєвропейських економістів, що поставили під сумнів можливість чіткого визначення сутності конкуренції як економічної категорії.

Так, відомі французькі економісти Верб Бернар і Д.О.Колі відзначають: "У сучасній економічній теорії поступово зроблений перехід до дуже відносної і тонкої концепції конкуренції (подч. нами), заснованої на спостереженні за економічним життям і її розвитком. По суті своїй, поняття конкуренції може бути пояснено тільки на основі вивчення умов, у яких вона відбувається, і її характерних рис" [1, 440].

Зіставляючи визначення змісту самого слова "конкуренція" в енциклопедичних, довідкових, навчальних вітчизняних і закордон-

них виданнях, виявляється неоднозначність перекладу слова з латинського. Так, у "Сучасному економічному словнику": конкуренція (від лат. *concurrentia* – зіштовхуватися) [2, 156]; у "Короткому словнику іноземних слів": конкуренція (від лат. *concurrere* – бігти разом) [3, 195]. Зрозуміло, що розглядати сутність конкуренції як спільний забіг і одночасно як зіткнення, що біжать, – значить по-різному дивитися на зміст слова "конкуренція".

Цим порозуміваються істотні розходження думок про зміст самого явища в економічних відносинах – конкуренції: від антагоністичної боротьби між приватними виробниками, змагальності суб'єктів, що халяють, економічного суперництва до простого стану взаємин, при якому відбувається вільне, повне і достовірне зіставлення всіх суб'єктів, що халяють, у плані як пропозиції, так і попиту на товари і послуги, засоби виробництва і капітали" [1, 439].

Кожна з цих думок, акцентуючи увагу на головній ознаці змісту конкуренції, інші сторони змісту намагається виразити, виходячи із суб'єктивного бачення проблеми. На цій підставі устанавлюється власний порядок у послідовності їхньої значимості чи зовсім виключається з дефініції.

Значеннєвий полілогізм конкуренції і різні підходи в інтерпретації змісту її в економіці товарного ринку обумовлюють необхідність чіткого виділення в понятті її основних ознак.

Намагаючись наблизитися до найбільш оптимального варіанта у визначенні категорії, на нашу думку, варто вважати, що ринкова конкуренція – це економічне суперництво підприємств за переваги споживачів на основі удосконалювання виробництва товарів і послуг з метою одержання більш високого прибутку.

Змістовна сторона пропонованої категорії включає ряд важливих для характеристики конкуренції моментів:

– по-перше, в економіці підприємництва мова йде про ринкову конкуренцію; відомо, що конкуренція може розглядатися в змісті особистісного змагання;

– по-друге, розглядається конкуренція підприємств, що халяють суб'єктів, хоча економічне суперництво може бути і між галузями;

– по-третє, зміст економічної конкуренції на ринку товарів і послуг у завоюванні споживачів і клієнтів; це джерело одержання прибутку;

– по-четверте, шлях залучення споживчих переваг: удосконалювання виробництва товарів і послуг, підвищення ефективності механізму керування підприємством і т.п.

Таким чином, зміст ринкової конкуренції не в змозі загального протистояння, тим більше – не в змозі антагоністичної боротьби, як

розглядалася вона в ідеології централізованій, командній економіці минулого: "Конкуренція – це антагоністична боротьба між приватними виробниками за більш вигідні умови виробництва і збуту товарів; при капіталізмі – боротьба за вищий прибуток... у результаті руйнування одних і збагачення інших" (БСЭ, 2-ої изд., т. 13, с. 28).

Суперництво в підприємницькій діяльності будується, у першу чергу, навіть не на прагненні домогтися більш вигідних умов виробництва і збуту товарів і послуг, а на удосконаленні їхньої високої якості. У сучасній ринковій економіці – це головний механізм підвищення ефективності в діяльності підприємства, що досягається активною інноваційною діяльністю, упровадженням нових технологій, інформаційних програм і т.д.

У підприємницькій діяльності в ході конкуренції недостатньо простого уміння добре робити те, що робилося роками в минулому. Необхідний постійний пошук поліпшення споживчих властивостей.

Конкуренція виступає фактором розвитку й удосконалення виробництва товарів і послуг.

Так, дійсно у ході конкуренції можна і розоритися, понести збитки, збанкрутувати.

Західні газети майорять такого роду повідомленнями. Щорічно в США з'являється в межах 750 тис. малих підприємств; 4000 з них припиняють свою діяльність у перший рік; 80% – у п'ять років. З 20% вижили через 5 років і 80% закривається. Через 10 років "на плаву" залишається 4% чи близько 30 тис. малих підприємств.

Однак руйнування і банкрутство не сприймається там як трагедія. Це нормальне явище. Або людина допустила в підприємницькій діяльності грубі помилки і треба починати все спочатку, або він просто взявся не за свою справу. Треба шукати заняття за своїми здібностями. Підприємництво – нелегкий хліб. Гроші в бізнесі не обов'язково головне. Бізнес – це шлях самореалізації таланту і власних здібностей.

Конкуренція в підприємницькій економіці – це не війна. Це нормальний стан взаємин, при якому відбувається повне і достовірне зіставлення всіх суб'єктів, що хазяюють, у плані попиту на товари і послуги, засоби виробництва і капітали.

Конкуренція являє собою цивілізовану форму суперництва суб'єктів, що хазяюють. І хоча в тому вигляді, у якому можна спостерігати конкуренцію в сучасному економічному житті, вона дає більше прикладів, що складають виключення з правил і відхилення від норми, однак ці факти відбивають економічні реальності нашого часу.

В перших роботах з історії економічної теорії, що стосувалися конкуренції, такого поняття не було.

В Адама Смітта, наприклад, ми знаходимо осуд колоніальної монополії, корпоративної системи, що руйнували вільну конкуренцію.

Представник лозанської школи маржиналістів Леон Вальрас розглядав конкуренцію як теоретичне поняття, що дозволяє "одержати максимум корисності при максимумі волі" [4, 280], маючи на увазі, що корисність зв'язувалася з якістю того, що використовувалося і визнавалося коштовним суб'єктом господарської діяльності і визначала мінову вартість усякого блага.

Таким чином, у теорії маржиналістів (Маршалла, Шумпетера й ін) конкуренція спирається не на вартість благ, вимірюваних кількістю упредметненої праці, а корисністю останньої одиниці цього блага, тобто, власне кажучи, найменшої з усього даного ряду корисності, оскільки в міру задоволення потреб у якомусь блазі зменшується його корисність.

Сучасні економісти вже не говорять про вільну конкуренцію, а розрізняють конкуренції чисту і зроблену, олігополістичну, монополістичну, несумлінну, цінову й аксіологічну, як ціннісно-якісну.

У сучасній економічній теорії поступово зроблений перехід до дуже тонкої концепції конкуренції, заснований на особливостях розвитку економічного життя. Саме явище конкуренції може бути пояснено тільки на основі вивчення умов, у яких вона відбувається.

Література:

1. Бернар И., Колли Ж. К. Толковый экономический и финансовый словарь в 2-х т., т.1. М. Международные отношения, 1994.
2. Райсберг Б. А., Лозовский Л. Ш., Стародубцева Е. Б., Современный экономический словарь, М.: ИНФРА –М, 1996.
3. Краткий словарь иностранных слов, Госиздат., М. 1952.
4. Блауг М., Экономическая мысль в ретроспективе, пер. с англ, 4-е изд. М.: "Дело ЛТД", 1994.